

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق تجارت (بازگانی)

به زبان ساده

(برای دانشجویان حسابداری و گمرک)

مطابق با سرفصل‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تألیف:

محمد مجتبی رودیجانی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

وکیل پایه یک دادگستری

با دیباچه

دکتر محمد رستم پور

معاون آموزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

سرشناسنامه:	رودیجانی، محمد مجتبی، ۱۳۶۱-
عنوان قراردادی:	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور:	حقوق تجارت (بازرگانی) به زبان ساده (برای دانشجویان حسابداری و گمرک) مطابق با ... / محمد مجتبی رودیجانی.
مشخصات نشر:	تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۱۰۰ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۶-۸۸-۲
وضعیت فهرست‌نویسی:	فبا
موضوع:	حقوق تجارت - ایران - راهنمای آموزشی (عالی)
رده بندی کنگره:	۱۳۹۰ ج ۹ / ۹۲۰ / KMH
رده بندی دیویی:	۳۴۴ / ۵۵۰۷
شماره کتایشناسی ملی:	۲۵۷۵۸۶۷

حقوق تجارت (بازرگانی) به زبان ساده
(برای دانشجویان حسابداری و گمرک)

مؤلف	محمد مجتبی رودیجانی
ناشر	کتاب آوا
صفحه آرایبی	مهدی حسینی شفیق
چاپ و صحافی	آوا
نوبت چاپ	اول ۱۳۹۰
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۲۵۰۰۰ ریال
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۶-۸۸-۲

نشانی مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان مهرداد روانمهر شرقی شماره ۸۹،

انتشارات کتاب آوا

www.avabook.com

شماره تماس: ۶۶۹۷۴۱۳۰-۶۶۴۰۷۹۹۳-۶۶۹۷۴۶۴۵

نشانی فروشگاه: اسلامشهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد، جنب دادگستری

شماره تماس: ۲۳۵۴۶۵۱

کلیه حقوق و حق چاپ متن، کپی برداری، طرح روی جلد، و عنوان کتاب، با توجه به قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان برای انتشارات کتاب آوا محفوظ است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

۹	دیباچه
۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول
۱۳	کلیات تجارت و معاملات تجاری
۱۳	گفتار اول: تعریف حقوق تجارت
۱۴	گفتار دوم: حقوق تجارت و حقوق تجارت یا سیستم موضوعی و شخصی حقوق تجارت
۱۵	گفتار سوم: حقوق تجارت در تقسیم‌بندی گرایش های حقوقی
۱۵	گفتار چهارم: رابطه حقوق تجارت با سایر رشته‌های حقوقی
۱۵	مبحث اول: رابطه حقوق تجارت و حقوق مدنی
۱۶	مبحث دوم: رابطه حقوق تجارت و حقوق بین‌الملل
۱۷	مبحث سوم: رابطه حقوق تجارت و حقوق جزا
۱۷	گفتار پنجم: حقوق تجارت در طبقه‌بندی کشورهای مختلف
۱۸	گفتار ششم: تاریخچه حقوق تجارت در ایران
۱۸	گفتار هفتم: منابع حقوق تجارت
۱۹	مبحث اول: قانون
۱۹	مبحث دوم: عرف و عادت و رسوم تجارتی
۲۰	مبحث سوم: عناصر عرف و انواع آن
۲۱	مبحث چهارم: رویه قضائی
۲۱	مبحث پنجم: نظرات علمای حقوق
۲۲	گفتار هشتم: تعریف تاجر در دو سیستم موضوعی و شخصی
۲۲	مبحث اول: تعریف تاجر در قانون تجارت ایران
۲۳	مبحث دوم: مفهوم شغل معمولی در ماده اول قانون تجارت
۲۴	مبحث سوم: انواع معاملات تجاری
۲۴	مبحث چهارم: مفهوم کسبه جزء
۲۵	گفتار نهم: شرایط اشتغال به تجارت
۲۵	مبحث اول: تاجر باید دارای اهلیت باشد
۲۶	مبحث دوم: رعایت قوانین و مقررات مخصوص
۲۷	گفتار دهم: انواع معاملات تجاری ذاتی
۲۷	مبحث اول: خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش

۲۸	مبحث دوم: تصدی به حمل و نقل از راه
۲۸	مبحث سوم: هر قسم عملیات دلالی یا حق العمل کاری (کمیسیون)
۲۹	مبحث چهارم: تأسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه
۲۹	مبحث پنجم: تصدی به عملیات حراجی
۳۰	مبحث ششم: تصدی به هر قسم نمایشگاه های عمومی
۳۰	مبحث هفتم: هر قسم عملیات صرافی و بانکی
۳۱	مبحث هشتم: معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیر تاجر باشد
۳۱	مبحث نهم: عملیات بیمه بحری و غیربحری
۳۲	مبحث دهم: کشتی سازی و خرید و فروش کشتی
۳۲	گفتار یازدهم: انواع معاملات تجاری تبعی
۳۲	مبحث اول: کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها
۳۳	مبحث دوم: کلیه معاملاتی که تاجر یا غیر تاجر برای حوائج تجاری خود می نماید
۳۳	مبحث سوم: کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجارتی ارباب خود می نماید
۳۳	مبحث چهارم: کلیه معاملات شرکت های تجارتی
۳۴	گفتار دوازدهم: اصل تجاری بودن کلیه معاملات تاجر
۳۴	گفتار سیزدهم: دفاتر تجارتی
۳۵	مبحث اول: دفتر روزنامه
۳۵	مبحث دوم: دفتر کل
۳۵	مبحث سوم: دفتر دارائی
۳۵	مبحث چهارم: دفتر کپیه
۳۷	فصل دوم
۳۷	عملیات دلالی، حق العمل کاری و تصدی حمل و نقل
۳۷	گفتار اول: عملیات دلالی
۳۷	مبحث اول: تعریف دلال
۳۸	مبحث دوم: عدم مسئولیت دلال نسبت به معامله به عنوان یک اصل
۳۸	مبحث سوم: استثنائات وارده بر عدم مسئولیت دلال نسبت به معامله
۳۹	مبحث چهارم: سهیم بودن دلال در معامله
۳۹	مبحث پنجم: اجرت دلال و مخارج انجام گرفته
۴۰	مبحث ششم: تعلیق و فسخ در معاملات و تأثیر آن بر اجرت دلال
۴۱	مبحث هفتم: دفتر دلال
۴۱	گفتار دوم: عملیات حق العمل کاری
۴۱	مبحث اول: تعریف حق العمل کار
۴۱	مبحث دوم: وظایف حق العمل کار
۴۲	مبحث سوم: تقصیر حق العمل کار و مسئولیت های وی
۴۳	مبحث چهارم: مسئولیت حق العمل کار در قبال انجام معامله

۴۳	مبحث پنجم: مخارج انجام معامله و اجرت حق العمل کار.....
۴۴	مبحث ششم: حق حبس برای حق العمل کار.....
۴۴	مبحث هفتم: عدم فروش مال التجاره.....
۴۴	مبحث هشتم: خرید و فروش اجناسی که دارای مظنه.....
۴۵	گفتار سوم: قرارداد حمل و نقل.....
۴۵	مبحث اول: متصدی حمل و نقل.....
۴۶	مبحث دوم: وظایف ارسال کننده.....
۴۶	مبحث سوم: بارنامه.....
۴۶	مبحث چهارم: استرداد محموله و عدم استرداد آن.....
۴۷	مبحث پنجم: عدم قبول مال التجاره توسط مرسل الیه یا عدم پرداخت مخارج.....
۴۷	مبحث ششم: مسئولیت متصدی حمل و نقل.....
۴۸	مبحث هفتم: ایجاد اختلاف بین متصدی حمل و نقل و مرسل الیه.....
۴۹	گفتار چهارم: قائم مقام تجاری.....
۴۹	گفتار پنجم: شخص حقیقی و شخص حقوقی.....
۵۱	فصل سوم.....
۵۱	اسناد تجاری.....
۵۱	گفتار اول: برات.....
۵۱	مبحث اول: مشخصات برات.....
۵۲	مبحث دوم: تاریخ تحریر و مبلغ برات.....
۵۲	مبحث سوم: قبول یا نکول برات.....
۵۳	مبحث چهارم: وعده برات.....
۵۴	مبحث پنجم: ظهروسی.....
۵۴	مبحث ششم: مسئولیت شخصی و مسئولیت تضامنی.....
۵۵	مبحث هفتم: مسئولیت در برات.....
۵۵	مبحث هشتم: پرداخت وجه برات.....
۵۶	مبحث نهم: اعتراض عدم تأدیه.....
۵۶	مبحث دهم: تأدیه برات به وسیله شخص ثالث.....
۵۷	گفتار دوم: سفته.....
۵۷	مبحث اول: تفاوت برات با سفته.....
۵۷	مبحث دوم: تجاری یا غیر تجاری محسوب شدن سفته بین اشخاص غیر تاجر.....
۵۸	گفتار سوم: چک.....
۵۸	مبحث اول: شرایط چک در قانون تجارت.....
۵۹	مبحث دوم: چک در قانون صدور چک.....
۵۹	مبحث سوم: انواع چک.....
۵۹	مبحث چهارم: حقوق دارنده چک.....

۶۰	مبحث پنجم: وظایف صادر کننده چک
۶۱	مبحث ششم: شکایت کیفری از صادر کننده چک بلامحل
۶۲	مبحث هفتم: مواردی که صادر کننده چک قابل تعقیب کیفری نیست
۶۲	گفتار چهارم: اصل عدم استناد به ایرادات در اسناد تجاری
۶۳	فصل چهارم
۶۳	ورشکستگی
۶۳	گفتار اول: اعلان ورشکستگی
۶۴	گفتار دوم: آثار ورشکستگی
۶۴	گفتار سوم: تکلیف معاملات تاجر بعد از توقف
۶۵	گفتار چهارم: تعیین عضو ناظر
۶۶	گفتار پنجم: مهر و موم اموال تاجر ورشکسته
۶۶	گفتار ششم: مستثنیات دین
۶۷	گفتار هفتم: مدیر تصفیه و وظایف وی
۶۷	گفتار هشتم: تشخیص طلب طلبکاران
۶۸	گفتار نهم: قرارداد ارفاقی
۶۸	گفتار دهم: طبقه بندی طلبکاران ورشکسته
۶۹	مبحث اول: طلبکاران دارای وثیقه
۶۹	مبحث دوم: طلبکاران با حق تقدم
۷۰	مبحث سوم: طلبکاران عادی
۷۰	گفتار یازدهم: تقسیم دارائی تاجر ورشکسته بین طلبکارها
۷۰	گفتار دوازدهم: ورشکستگی به تقصیر
۷۰	مبحث اول: ورشکستگی به تقصیر به صورت اختیاری
۷۱	مبحث دوم: ورشکستگی به تقصیر به صورت الزامی
۷۱	گفتار سیزدهم: ورشکستگی به تقلب
۷۲	گفتار چهاردهم: اعاده اعتبار
۷۲	مبحث اول: اعاده اعتبار واقعی یا حقی
۷۲	مبحث دوم: اعاده اعتبار قانونی
۷۳	فصل پنجم
۷۳	شرکت‌های تجاری
۷۳	گفتار اول: شرکت‌های سهامی
۷۳	مبحث اول: انواع شرکت‌های سهامی
۷۴	مبحث دوم: سهام
۷۵	مبحث سوم: تقسیم‌بندی سهام از لحاظ نقدی یا غیر نقدی بودن
۷۵	مبحث چهارم: سهام عادی و سهام ممتاز

۷۵	مبحث پنجم: اوراق قرضه
۷۶	مبحث ششم: مجامع عمومی
۷۶	مبحث هفتم: هیأت مدیره شرکت سهامی
۷۸	مبحث هشتم: موارد انحلال شرکت سهامی
۷۹	مبحث نهم: مواردی که هر ذی نفع می‌تواند انحلال شرکت
۷۹	گفتار دوم: شرکت با مسئولیت محدود
۷۹	مبحث اول: تعریف شرکت با مسئولیت محدود
۷۹	مبحث دوم: سهم الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود
۸۰	گفتار سوم: شرکت تضامنی
۸۰	مبحث اول: تعریف شرکت تضامنی
۸۰	مبحث دوم: مطالبه قروض در شرکت تضامنی
۸۱	گفتار چهارم: شرکت مختلط غیر سهامی
۸۱	مبحث اول: تعریف شرکت مختلط غیر سهامی
۸۱	مبحث دوم: اداره شرکت مختلط غیر سهامی
۸۱	گفتار پنجم: شرکت مختلط سهامی
۸۲	گفتار ششم: شرکت نسبی
۸۲	گفتار هفتم: شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف
۸۳	فصل ششم
۸۳	اصول حاکم در معاملات تجاری
۸۳	و مالکیت تجاری و صنعتی
۸۳	گفتار اول: اصول حاکم در معاملات تجاری
۸۳	مبحث اول: اصل تجارتی بودن معاملات تجاری
۸۳	مبحث دوم: اصل محسوب شدن انجام معامله برای خود تاجر
۸۴	مبحث سوم: اصل سندیت دفاتر تجارتی بین تاجر در امور تجارتی
۸۴	مبحث چهارم: مواردی که دفاتر تجارتی دلیل محسوب نمی‌شوند
۸۵	گفتار دوم: مالکیت تجارتی و صنعتی
۸۵	مبحث اول: ارتباط مالکیت فکری و مالکیت تجاری و صنعتی
۸۶	مبحث دوم: سر قفلی یا حق کسب و پیشه و تجارت
۸۸	مبحث سوم: اسم تجاری
۸۸	مبحث چهارم: علائم تجارتی و صنعتی
۹۰	مبحث پنجم: حق اختراع
۹۱	گفتار سوم: رقابت مکارانه یا رقابت غیر منصفانه
۹۳	مبحث اول: منع سوء استفاده از حق
۹۴	مبحث دوم: استفاده از قاعده لاضرر
۹۵	منابع

پرواضح است که از زمان‌های قدیم تا کنون انسان‌ها به تنهایی قادر به تهیه مایحتاج خود نبوده‌اند و هر فرد تلاش نموده تا بخشی از نیاز خود و دیگران را تأمین نماید. به مرور زمان رسوم و عادات معاملات به تشریفات کامل‌تری تبدیل شده‌اند. با توسعه روابط بین ملت‌ها و برقراری تماس تجاری، تهیه کالا و معبارتی تجارت لازمه حیات بشر و جزء لاینفک زندگی انسان شد. با رشد و توسعه موضوع تجارت به تدریج قوانینی بر آن مرتب شد و به دنبال آن حقوق تجارت به وجود آمد. در تعریفی ساده حقوق تجارت جزء حقوق داخلی است زیرا روابط افراد را در امر تجارت و همچنین مناسبات تجار را در قبال یکدیگر تعیین می‌نماید. در این راستا اهل فن و محققین این رشته همواره تلاش نموده‌اند تا قوانین آنرا همگام با رشد و ترقی فکری بشری تألیف و بازبینی نمایند. لذا با توجه به تحولات حقوقی بر پایه تنوع گسترده روابط تجاری و نوع تعامل و برخورد با مجموعه قوانین حقوق تجارت، می‌طلبید که نکات قوانین تجارت بیش از پیش تشریح گردیده، برویزگی‌های آن اشارات تازه‌ای عرضه داشت و گاه مورد نقد و بررسی قرار داد. به نظر می‌رسد تحلیل این قوانین در فرایند آموزشی با نگاه به تجارت سالم و دور از دایره تزویر و تقلب برای دانشجویان بسیار سودمند خواهد بود. بر همین اساس کتاب حاضر که شامل ۶ فصل است تلاش نموده مطابق با سرفصل‌های مصوب نظام آموزشی کشور در رشته‌های حسابداری و گمرک، بخش‌های پراستناد قوانین تجارت را به طور شفاف و گویا با سبکی روان مطرح نماید. لذا بی‌شک مطالعه مجموعه حاضر که در چارچوب قوانین موضوعه و ضوابط شرعی و عرفی روز کشور تألیف شده برای علاقه مندان این رشته بسیار مفید خواهد بود.

قل کفی بالله شهیدا بنی و بینکم انه کان بعباده خبیرا بصیرا (الاسراء/۹۶): یگو همین کافی است که خداوند میان من و شما گواه باشد چرا که او نسبت به بندگان‌اش آگاه و بیناست.

و هو معکم اینما کنتم

دکتر محمد رستم پور

معاون آموزشی و عضو هیئت علمی

دانشگاه آزاد اسلامی

در رشته‌های حسابداری و گمرک دو درس تحت عنوان حقوق تجارت و حقوق بازرگانی وجود دارد که مباحث آنها مطابق با سرفصل‌های ارائه شده توسط وزارت علوم و تحقیقات و فناوری در واقع چکیده و خلاصه‌ای از مباحث حقوق تجارت یک تا چهار دوره کارشناسی حقوق می‌باشد. البته به دلیل ناآشنایی دانشجویان این دو گرایش با اصطلاحات حقوقی باید سعی شود تا حتی الامکان دروس مربوطه به صورت ساده به ایشان انتقال یابد. در تألیف حاضر با تلاش برای نیل به هدف فوق الذکر سعی شده از ارائه برخی مباحث تخصصی حقوقی که تنها مورد نیاز دانشجویان حقوق است خودداری شود و با تأکید بر مباحث اصلی آنچه که برای دانشجویان حسابداری و گمرک کاربردی‌تر است ارائه گردد.

با توکل بر خداوند متعال و ائمه اطهار و دماء شهداء این راه ادامه خواهد یافت.

عشق تو که سرمایه این درویش است ز انداز هر هوس پرستی بیش است
شوریت که از ازل مرا در سر بود کاریست که تا ابد مرا در پیش است